

Aizanoi Antik Kentinin Peyzaj Planlama Kapsamında Korunması ve Turizm Potansiyelinin Arttırılması

Rifat OLGUN¹, Tahsin YILMAZ¹

¹ Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 07070, Antalya

Geliş Tarihi (Received) : 10.02.2014 - Kabul Tarihi (Accepted) : 21.05.2014

Özet

İnsanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde yaşadıkları döneme ait sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan arkeolojik alanlar, bulunduğu bölge için kültürel ve doğal bir mirastır. Bu alanların gerek gelecek nesillere aktarılması gerekse de insanlığa tanıtılması amacıyla koruma - kullanma ve tanıtım faaliyetlerinin en iyi şekilde planlanması gerekmektedir. Bu araştırmada; Kütahya ili, Çavdarhisar ilçesi sınırları içerisinde bulunan Aizanoi antik kentinin mevcut potansiyelinin değerlendirilerek günümüz koruma yaklaşımları doğrultusunda koruma - kullanma dengesinin kurulması ve geliştirilmesi, kültür turizmi çerçevesinde alanın sorun ve olanakları saptanarak ileri dönük turizm açısından bir süreklilik oluşturması amaçlanmıştır. Bu kapsamda; Aizanoi arkeolojik sit alanı ve yakın çevresinde gerçekleştirilen etüt çalışması ve literatür araştırmasından elde edilen veriler değerlendirilerek, saptanan sorunlar ve olanaklar ortaya konmuş; alanının özgün niteliğinin korunması, koruma - kullanma dengesinin sağlanması ve sürdürülebilirliği yanı sıra peyzaj tasarımı ve alanda turizm faaliyetlerinin gelişmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aizanoi antik kenti, turizm potansiyeli, peyzaj planlama, koruma-kullanma.

Preservation of Aizanoi Ancient City Within The Scope of Landscape Planning and Improvement of it's Tourism Potential

Abstract

The archaeological sites that reflect the social, economic and cultural characteristics of ancient civilizations over- or under-ground are both cultural and natural heritage of their region. These sites should not only be introduced to the people of today, they should also be passed down to future generations. For this reason, the utilization, preservation, and promotion activities of these sites should be carefully planned. This study aimed to establish a balance of preservation and use of the ancient city of Aizanoi, located in the Cavdarhisar District of Kutahya Province, in line with the current preservation approaches by evaluating the current potential of the site. The study also aimed to provide a deeper insight into a sustainable and progressive tourism by identifying the problems and opportunities of the site within the frame of cultural tourism. Within this scope, data were obtained by means of a survey of the archaeological site of Aizanoi and its surroundings, as well as a literature review, and the problems and opportunities were identified by analyzing these data. A number of proposals were proposed for the preservation of the authentic nature of the area and ensuring equilibrium between preservation and use, sustainability of this equilibrium, landscape planning, and the development of tourism activities on the site.

Key Words: Aizanoi, tourism potential, landscape planning, protection and use.

İletişim Yazarı(Correspondence): Rifat OLGUN. e-posta (e-mail): rifatolgun@akdeniz.edu.tr

ISSN : 2147-6683

©2014 Hasan Kalyoncu Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi

GİRİŞ

Yerleşmeler, insan yaşamının sürdüğü yaşamsal çevrelerdir. Çevre kaynaklarını kullanan ve toplumsal ihtiyaçlara cevap verecek biçimde gelişen kentler, doğa-insan-mekân ilişkilerinin mekâna ve fiziksel çevreye yansımaları ile ortaya çıkan oluşumlardır. Tarihi süreç içinde belli dönemlerin izlerini taşıyan arkeolojik sit alanları uygarlıkların kültür, yaşam biçimi ve çevre oluşumlarının göstergesidir (Erdoğan, 2006). Önceki uygarlıkların izlerini taşıyan arkeolojik alanlar, geçmişten geleceğe birikimi aktaran alanlar olarak insanlığın ortak miras alanı kabul edilmektedir. Bu ortak miras alanları buldukları çevre ile birlikte değerlendirildiği ölçüde geniş eğitim, kültür ve ekonomik gelir fırsatları sunmaktadır. Bu aktarımın sürekliliğinin sağlanmasında da koruma olgusunun gelişmesi ve toplumun her kesimi tarafından benimsenmesi gerekmektedir (Tandoğan, 2011).

Tarihi çevreler insan ve çevresiyle olan sosyal bağlantıyı sağlayan ve devam ettiren değerler olarak da oldukça önemlidir. Tarihi çevreler, hayranlık uyandıran genel görünümü ile toplumların yaratıcılığının bir göstergesidir. Geçmiş uygarlıkların sosyal ve ekonomik yapısı ile ilgili ayrıntılar bu çevrelerde saklıdır (Ahunbay, 2004). Bu kapsamda gelişen turizm hareketleri tüm dünyada, doğal güzellikler, tarihsel kentler, farklı toplumlar ve ilginç yerel gelenekler, deniz, güneş gibi ilgi çeken özelliklerin yanı sıra arkeolojik kalıntıların ve anıtların ön sıralara yerleşmesine neden olmuştur (Serdaroğlu, 1998).

Turizm faaliyetleri içerisinde ön sıralara yerleşen arkeolojik kalıntılar, sürdürülebilirlik kavramının koruma düşüncesine yansımaları sonucunda genelde saklamayı hedefleyen koruma yaklaşımlarının yerini artık korunacak alanların planlama bütünlüğü içerisinde kent yaşamına etkin bir şekilde katılımını hedefleyen ve kentteki tüm aktörlerin koruma sürecinde yer almasını sağlayan çözümlere yönelik arayışlara bırakmıştır. Kentlerin sürdürülebilirliğinin yanında kentlinin sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel niteliklerinin iyileşmesinin sürekliliği de önem taşımaktadır. Bu kapsamda turizm olumlu yatırım ve aktivitelerle kent ve kentlilerin sosyo-ekonomik kalkınmalarında araç olmaktadır (Yücel, 2005).

Bu çalışmanın amacı, doğal ve kültürel peyzaj açısından önemli bir potansiyele sahip olmasına rağmen turizm faaliyetleri yönünden bu potansiyele ulaşamamış olan Aizanoi antik kentinin, tarihi ve kültürel değerlerinin korunması ve bu değerlerin ulusal ve uluslararası alanda daha geniş kitlelere tanıtımının sağlanması için neler yapılması gerektiğidir. Ayrıca Aizanoi antik kentinin bulunduğu bölgenin sosyo-ekonomik bakımdan geliştirilmesi için turizm faaliyetlerinin planlı ve etkin kullanımının nasıl sağlanacağı da çalışmanın amaçlarındandır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın ana materyalini, Kütahya ili, Çavdarhisar ilçesi sınırları içinde bulunan Aizanoi antik kenti ve yakın çevresi oluşturmaktadır. Ayrıca alan için yapılmış arkeolojik çalışmalar, alana ilişkin literatür verileri, alana ait harita, plan ve görsel malzeme ile beraber alanda ilgililerle yapılan görüşmeler çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında, literatür taraması, gözlem-etüt-analiz ve sözlü görüşmeler yapılmıştır. Bu çalışmalar ile elde edilen veriler sentezlenerek değerlendirilmiştir. Bu aşamaların sonunda Kütahya-Çavdarhisar Aizanoi antik kentinin korunması ve turizm potansiyelinin arttırılması amacıyla öneri projeler geliştirilmiştir.

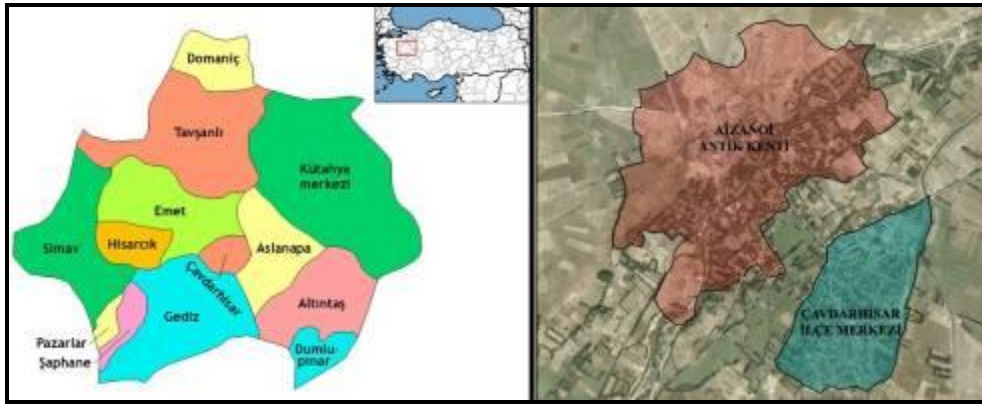
I. derece arkeolojik sit alanı sınırları içinde yapılan Aizanoi Koruma Amaçlı İmar Planı'nda yeni yapılaşma söz konusu olmadığından; yapılaşma düzeni, kat sayıları, cephe düzenlemeleri gibi konularda plan kararları getirilmemiştir.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Kütahya İli, Çavdarhisar İlçesi ve Aizanoi Antik Kenti

Kütahya'nın güney batısında yer alan Çavdarhisar ilçesi, Kütahya'ya 57 km uzaklıkta olup Uşak-İzmir Devlet Karayolu üzerinde kurulmuştur. Kütahya'nın güney batısında yer alan ilçenin yüzölçümü 298 km², rakımı ise 1004 metredir (Şekil 1). Arazi genellikle ovalık ve bazı kesimleri de ormanlardan oluşmaktadır. İlçede ege ile iç Anadolu'nun karasal iklimi hâkimdir (Anonim b, 2014). Ayrıca Kütahya İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü'nün 2013 yılı verilerine göre 2.343'ü ilçe merkezinde olmak üzere toplam nüfusu 7.726'dır.

Çavdarhisar İlçesi 1967 yılında Belediye olmuştur. 1970 yılında meydana gelen depremde mevcut binalar zarar görmüş ve aynı yıl imar planı yapılarak deprem konutları inşa edilmiştir. İlçe eski yerleşim alanı Aizanoi antik kenti kalıntıları üzerinde bulunduğu için birinci derece arkeolojik sit alanı içerisine alınmış olup, bu saha üzerinde hiçbir yapılaşmaya izin verilmemektedir. İlçede imar planına uygun olarak yeşil alanlar korunmaktadır (Anonim, 2011).

Şekil 1. Kütahya ili, Çavdarhisar ilçesinin konumu (Anonim a, 2014)

Aizanoi Antik Kentinin Tarihi Kimlik Yapısı

Aizanoi antik kenti, Efes ile çağdaş olan kent olup Penkalas Irmağının iki yakasına kurulmuştur. Kentin ismi su perisi Erato ile efsanevi kral Arkas'ın birleşmesinden ortaya çıkan Azan isimli mitoloji kahramanından gelmektedir. Aizanoi antik kenti, Frigya'ya bağlı yaşayan Aizanitislerin asıl yerleşim yeridir. Kent alanı M.Ö. 3000 yıllarından itibaren yerleşmeye sahne olmuştur. Helenistik dönemde Bergama Krallığı ile Bithinya arasında el değiştirmiş olan Aizanoi antik kenti, M.Ö. 133'de Roma egemenliğine girmiştir. Erken Bizans döneminde Piskoposluk merkezi olan Aizanoi 7. yy. da önemini yitirmiştir. Ortaçağ'da (13. yy) Çavdar Tatarları'nın üssü olan kent daha sonraları Çavdarhisar ismini almıştır (Anonim, 2011).

Antik kentte, Zeus adına inşa edilen Anadolu'nun en iyi korunmuş tapınağı yer almaktadır. Ayrıca büyük bir tiyatro ile buna bitişik stadyum, biri mozaikli olmak üzere iki hamam ve gymnasium, kocaçay üzerinde iki adedi halen kullanılabilir durumda olan beş köprü, borsa binası, sütunlu cadde, nekropol alanları ve Meter Steune'nin kutsal mağarası bulunmaktadır.

Aizanoi 1824 yılında Avrupalı gezginlerce yeniden keşfedilmiş ve 1830/40'lı yıllarda incelenmiş ve tanımlanmıştır. 1926 yılında M. Schede ve D. Krecker başkanlığında Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün kazıları başlamıştır. Bu çalışmalara 1970 yılında R. Naumann tarafından yeniden başlanmış olup halen Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Bölümünden Doç. Dr. Elif ÖZER başkanlığında yürütülmektedir.

Zeus Tapınağı

Dünyadaki en iyi korunmuş Zeus Tapınağının yapımına M.S. II. yüzyılda İmparator Hadrian zamanında başlanmıştır. Tapınakta kısa yanları her birinde 8'er ion sütunu, uzun yanların her birinde 15'er ion sütunu yer almaktadır. 53x35 m. ölçülerinde bir podyumun üzerinde yer alan tapınağın altında tonozlarla örtülü bir mekân yer almaktadır ki, bu plan Anadolu'da Roma mimari sanatında pek alışılmamış bir uygulamadır ve benzerine rastlanılmamıştır. Bu mekânın muhtemelen kehanet yeri veya tapınağa ait depo olarak işlev görmüş olabileceği düşünülmektedir (Anonim, 2011) (Şekil 2).

Şekil 2. Zeus tapınağı ve tapınağın alt kısmından genel görünüş

Zeus tapınağının, Aizanoi'nin Meter Steunene adıyla tapınılan Anadolu'nun Tanrıça Kybele'sinin kült yeri olduğu düşünülmektedir. Tapınağın kuzeybatı alınılığında orta akroterde bir kadın büstünün bulunması, tapınağın yalnız tanrıların babası Zeus'a değil, aynı zamanda Tanrıça Kybele'ye de adanmış olduğunu gösterir. Son araştırmalar ise tapınağın çift tanrıya, hem Zeus hem de Kybele'ye adanmış olamayacağını ortaya koymuştur. Kadın büstü biçimli akroter ise, tapınağın önünde, buluntu yerine yakın bir yere konmuştur (Anonim c, 2014).

Yuvarlak Yapı (Macellum) ve Geç Antik Sütunlu Cadde

Daha güneyde M.S. 2. yüzyılın 2. yarısında, büyük olasılıkla gıda pazarı olarak kullanılmış yuvarlak bir yapı (Macellum) vardır. Burası 1971'de kazılmış ve kısmen onarılan duvarlarına, M.S. 4. yüzyılın başlarında İmparator Diocletian'ın 301 yılında enflasyonla mücadele için yaptığı ücret tespitlerinin bir kopyası konmuştur. Bu yazıtta, İmparatorluk pazarlarında satılan tüm malların satış ücretleri yer almaktadır. Buna göre, örnek olarak; kuvvetli bir köle, iki eşeğin ücretine, yani 30.000 dinara; bir at ise üç köle ücretine eşitti (Anonim c, 2014). Bu kapsamda duvarın ilk borsasının Aizanoi Antik Kentinde kurulduğu düşünülmektedir (Şekil 3).

Şekil 3. Yuvarlak Yapı (Macellum) ve Geç Antik Sütunlu Cadde'den genel görünüş

Yuvarlak yapının kuzeydoğusunda sütunlu galerilerle çevrili olan ve 1992-1995 yılları arasında yapılan kazılarda ortaya çıkartılan buluntulara göre M.S. 400 yıllarına tarihlenen bir cadde bulunmaktadır (Şekil 3). Sütun ve giriş parçaları neredeyse bütünüyle ele geçtiğinden bir kısmı yeniden ayağa kaldırılan bu caddede malların satışa sunulduğu dükkânların girişi de bulunmaktadır. Sütunlu caddenin, 6. yüzyıla kadar varlığını korumuş olup bir deprem sonucunda yıkıldığı düşünülmektedir (Anonim c, 2014).

Stadyum ve Tiyatro

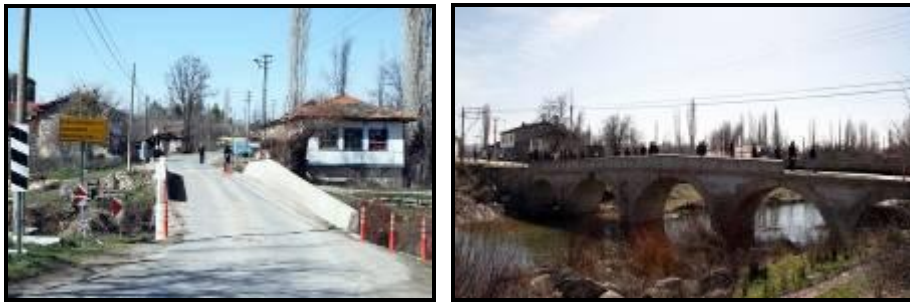
Aizanoi' deki Stadyum - Tiyatro kombinasyonunun dünyada benzeri yoktur. Yapımına M.S. I. yüzyılda başlanmış ve aralıklarla III. yüzyıla kadar sürmüştür. Stadyumun oturma grupları hafif çokgen biçimli olduğu için yapı orta kısımda genişlemektedir. Stadyum ile tiyatroyu ayıran duvarın stadyum cephesi mermerlerle kaplı olup tiyatronun sahne kısmı ise zengin mermer bezemelerle kaplıydı. Bu bezemeler yüzyıllar boyu süregelen çeşitli depremler sonucunda oturma basamaklarının ortasına yıkılmış ve o şekilde kalmıştır. Sahne binasını süsleyen özenle yapılmış mermer bezemeler üzerine yapılan araştırmalar da, yapının önce tek katı olduğu, daha sonra stadyum genişletilirken buraya ikinci bir kat daha eklendiği ortaya çıkmıştır (Anonim b, 2014) (Şekil 4).

Şekil 4. Tiyatro ve Stadyum'dan genel görünüş

Antik Köprüler

Penkalas çayı üzerinde yer alan ve antik çağda iki yakayı bir birine bağlayan beş köprü mevcuttur. Bu köprülerden birisi yayalar için yapılmış olan ahşap bir köprü, diğer dördü ise kemerli taş köprülerdir. Günümüze bunlardan sadece iki tanesi ulaşmıştır (Şekil 5).

Şekil 5. Roma köprüsünden genel görünüş

Köprü korkuluğunun bir kadesi üzerindeki yazıttan, açılış tarihinin M.S. 157 yılının eylül ayında yapıldığı anlaşılmaktadır. Fakat Arkeologlar M.S. 157 tarihinde köprü'nün duvarlarında ve taş kaplama malzemelerinde iyileştirme yapıldığını tespit etmiştir. Dolayısıyla söz konusu köprü'nün bu tarihten önce inşa edildiği anlaşılmaktadır (Tandoğan, 2011). Hoffmann ve Rheidt (1992) ise, Aizanoi'de penkalas çayı üzerinde bulunan köprülerin birkaç yapım evresi geçirmiş olduğunu ancak inşasının, şehrin kendisi gibi hiçbir zaman tamamlanmadığını belirtmiştir (Tandoğan, 2011).

Hamam

M.S. 3. yüzyılın 2. yarısında şehrin kuzey doğusunda aslında var olan büyük kireçtaşı bloklardan oluşan bir bina içine ikinci büyük bir hamam inşa edilmiştir. Hamamın mekânlarından birinde, ortada Satyr ve Menad betimli nitelikli bir mozaik taban bulunmaktadır. M.S. 4. veya 5. yüzyıldan sonra bu hamamın ana mekânı düzenlenmiş ve Aizanoi erken Hıristiyan cemaatinin yöneticiliğine atanan piskoposluk merkezi işlevini görmüştür (Anonim c, 2014) (Şekil 6).

Şekil 6. Mozaikli hamamdan genel görünüş

Ayrıca stadyum ve tapınak alanı arasında, M.S. 2. yüzyılın 2. yarısına ait, önünde sütunlu avlusu ve zengin süslemeleri bulunan bir hamam daha yer almaktadır. Simetrik olan bu yapının güneydoğu yarısı 1978-1981 yıllarında kazılmıştır. Hamam mekânlarının zengin mermer kaplamaları ile su ve ısıtma kanalı kalıntıları, bugün bile hala görülmektedir (Anonim c, 2014) (Şekil 7).

Şekil 7. Stadyum ve Zeus tapınağı arasında yer alan hamamdan genel görünüş

Aizanoi Antik Kenti ve Turizm

Kütahya bölgesi içerisinde yer alan termal, tarihi ve arkeolojik değerler, bölgenin turizm potansiyeli açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle bölge içerisinde yer alan bu alanların turizm açısından iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda Çavdarhisar ilçesi sınırları içerisinde yer alan Aizanoi antik kenti turizm potansiyeli açısından ilçenin odak noktası durumundadır. Fakat antik kent içerisinde yer alan ve büyük öneme sahip arkeolojik kalıntıların ulusal ve uluslararası alanda tanıtımının yeterli yapılmaması nedeniyle fazla bilinmemektedir. Yerel yönetimler tarafından bölgenin tanıtılması ve turizm açısından tercih edilme oranının

arttırılması amacıyla her yıl Mayıs ve Temmuz aylarında yarışma ve festival etkinlikleri düzenlenmektedir. İlçeden ve ilçe dışından katılımların yüksek olduğunun belirtildiği yerel gazetelerde de haber olan bu etkinliklerden “Hacıkebir Rahvan At Yarışları” ve “Çavdarhisar Kültür ve Turizm Festivali” bölgeye gelen ziyaretçi sayısı bakımından önemli iki etkinliktir. (Tandoğan, 2011).

Ayrıca, Aizanoi antik kentinin yakın çevresinde yer alan ilçeler (Emet, Gediz gibi), klasik turizm anlayışına alternatif olarak tercih edilen sağlık turizmi açısından da Türkiye'nin önemli termal tesislerine sahip alanlardır. Bu nedenle yerli ve yabancı çok sayıda turist, sağlık turizmi kapsamında bu bölgeyi tercih etmektedir.

Aizanoi Antik Kenti ve Çevresinde Belirlenen Sorunlar ve Fırsatlar

Aizanoi antik kenti gerek kültürel değerleri gerekse de doğal değerleriyle turizm potansiyeli oldukça yüksek olan antik kentlerden bir tanesidir. Fakat tanıtımının yeteri kadar yapılamaması ve sahip olduğu olanakların değerlendirilememesi nedeniyle günümüzde antik kente gelen ziyaretçi sayısı yeterli oranda değildir.

Bu kapsamda, öncelikle herhangi bir bölgenin turizm bakımından gelişebilmesi ve kalkınma düzeyinin gerçekleştirilebilmesi için hangi faktörlerin dikkate alınması gerektiğinin ortaya konulması gerekmektedir.

Çeken (2008)'in yapmış olduğu çalışmaya göre bu faktörler;

- Bölgenin kültürel değerlerinin (arkeolojik eserler, anıtlar, folklor ve festivaller) analizi yapılmalı,
- Bölgenin enfastrüktür (iklim durumu, doğal örtüler ve turizme elverişli arazi durumu) ön analizi yapılmalı,
- Bölgede bulunan mevcut tesislerin (otel, motel pansiyon) durumu ve yenilerini ilave edebilme durumu analiz edilmeli,
- Bölgede bulunan, turizmle doğrudan ve dolaylı olarak özel mallar ve hizmetler üreten ve pazarlayan kuruluşlar,
- Bölgede bulunan yerel halkın turizmi algılama düzeyi gibi faktörleri bir turizm bölgesinde gerçekçi bir şekilde analiz ettikten sonra turizmin bölgesel kalkınmaya etkinliği de artmış olacaktır.

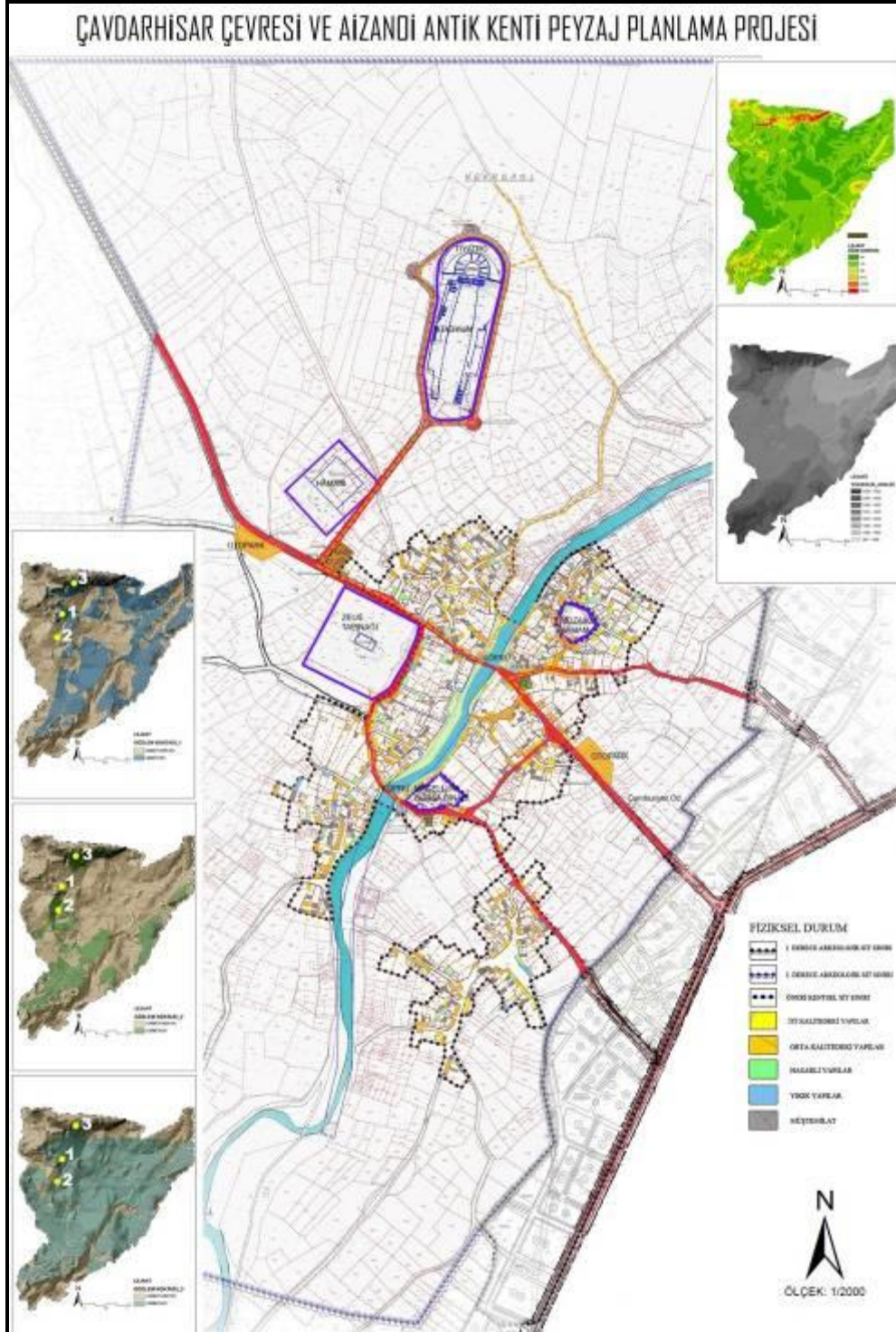
Aizanoi antik kenti ve çevresinin sahip olduğu mevcut durumu belirlemek için yapılan SWOT analizi ile alanın güçlü ve zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri ortaya çıkarılmıştır. Bu analiz sonuçları da dikkate alınarak bir takım planlama ve tasarım önerileri geliştirilmiştir (Tablo 1).

SWOT analizi yöntemiyle güçlü ve zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditler belirlendikten sonra alanda saptanan sorunlara ve elde edilmek istenen faydalara yönelik çözüm önerileri geliştirilmesinde yardımcı olması amacıyla ArcGis programı ile bir takım analizler yapılmıştır. Bu kapsamda antik kent ve çevresi için eğim, yükseklik ve görünürlük analizleri elde edilmiştir. Elde edilen eğim ve yükseklik analizi ile alan içerisindeki gezi güzergâhı için, görünürlük analizi ile manzara noktaları için alternatifler sunulmuştur.

Tablo 1. Aizanoi antik kenti ve çevresinin SWOT analizi

ALANA DAİR SWOT ANALİZİ	
Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
<ul style="list-style-type: none">• Tarihsel kültür zenginliğinin fazla olması• Büyük oranda korunabilmiş özgün arkeolojik yapılara sahip olması• Tarihte bilinen ilk borsa binasına sahip olması• Antik kente ulaşımın kolay olması• Antik kent içinde kullanıma uygun akarsu yüzeyinin olması• Halkın antik kent ve turizm çalışmalarına katılma konusunda ilgili olması• Antik kentin ve barındırmış olduğu unsurların büyük bir kısmının günümüze kadar ayakta kalabilmiş olması	<ul style="list-style-type: none">• Sahip olduğu arkeolojik değerlere rağmen Türkiye’de çok fazla bilinmemesi• Halkın bilinçli olmaması• Geliştirilmesi için bugüne kadar çok fazla yatırım ve araştırmanın yapılmaması• Mevcut arazi kullanımlarının Arkeolojik sit alanı ve Kentsel Nitelikli Arkeolojik Sit alanlarına etkisi• Ulaşım kolaylığı olmasına rağmen ziyaretçi sayısının az olması• Dışarıya çok fazla göç vermesi• Birçok yapının terk edilmiş ve atıl durumda olması• Sulama barajının rekreasyonel faaliyetler için kullanımının az olması• Gelen yerli ve yabancı turistlerin yörede kalabilecekleri konaklama seçeneğinin az olması
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none">• Roma döneminde ki büyük kentlerden (Metropol) biri olması• Yörede yaşayan başka kültürlerin izlerinin bulunması (Kültürel zenginliğinin fazla olması)• Çeşitli el sanatlarının olması (Çinicilik, Halı dokuma, Kilim Dokuma, vb.)• Antik yapılar dışında ön plana çıkacak bir manzara çeşitliliği olmaması• Antik kentin içinden geçen akarsu yüzeyinin rekreasyonel faaliyetlere olanak sağlayabilmesi	<ul style="list-style-type: none">• Antik kent ve çevresinde yaşayan bir yerel halkın bulunması• Penkalas çayı üzerinde yer alan tarihi Roma köprüsünün araç trafiğine açık olması ve ağır tonajlı araçların kullanması• Antik kent içerisinde terk edilmiş halde veya yıkılmak üzere olan evlerin tehlike oluşturması• Aktif fay hatlarının üzerinde bulunması

Antik kent içerisinde yer alan hasarlı, yıkık veya kullanılabilir durumda bulunan yapılar plan üzerinde gösterilmiştir. Elde edilen bu veri, konaklama veya atölye gibi faaliyetlerde kullanılabilecek olan yapıların belirlenmesinde kaynak teşkil etmektedir (Şekil 8).

Şekil 8. Aizanoi antik kenti ve çevresine ait plan

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Geçmişten günümüze kültürel bir miras olarak kalan antik kentler ve onların içerisinde yer alan arkeolojik yapılar gerek ulusal gerekse de uluslararası alanlarda çok büyük önem taşımaktadır. Çünkü kültürel ve doğal bir miras olan bu alanlar, içerisinde yaşanan dönemlere ait izler taşımaktadır. Bu kapsamda insanlığın geçmişine ışık tutan bu alanların gelecek nesillere kayıpsız bir şekilde aktarılabilmesi gerekmektedir. Ayrıca ulusal ve uluslararası bilinirliğinin arttırılması ve bu sayede artan turizm faaliyetlerine yönelik, koruma - kullanma dengesinin sağlanması gerekmektedir.

Aizanoi Antik Kenti ve Yakın Çevresi İçin Öneriler

Aizanoi Antik Kenti'nin içinde yer aldığı 1. derece arkeolojik sit alanına yönelik koruma amaçlı imar planı çalışması, 1/5.000 ve 1/1.000 ölçeklerde hazırlanmaktadır. Antik Kent'in yanı sıra Çavdarhisar İlçesi'nin eski yerleşimi olma özelliğine de sahip olan alana yönelik hazırlanmış olan koruma amaçlı imar planı önerisi, Koruma Bölge Kurulu'nda görüşülmekte ve kurul üyelerinin görüşleri doğrultusunda çalışmalara devam edilmektedir.

Bu amaçla, Aizanoi Koruma Amaçlı İmar Planı kapsamında I. Derece Arkeolojik Sit alanlarında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 658 sayılı İlke Kararı ile belirlenmiş koruma ve kullanma koşullarına uygun olarak, Aizanoi antik kenti ve yakın çevresinde yapılan arazi etüt çalışmaları ve literatür kaynaklarından elde edilen bilgiler ışığında, bu alanın hem turizm potansiyelinin arttırılması hem de kültürel bir miras olan Aizanoi antik kenti içerisindeki arkeolojik yapıların koruma-kullanma dengesinin sağlanması amacıyla bir takım öneriler geliştirilmiştir.

- Aizanoi arkeolojik sit alanı içerisinde ve çevresinde cumhuriyet döneminden kalma evler ve yapılar bulunmaktadır. Bu yapıların bazıları terk edilmiş durumda bazıları ise konut olarak kullanılmaktadır. Terk edilmiş halde bulunan yapıların fiziksel durumları oldukça yıpranmış durumdadır. Bu nedenle terk edilmiş yapılar hem görsel bir kirlilik oluşturmakta hem de yıkılabilme ihtimali nedeniyle tehlike arz etmektedir. Bu yüzden kullanımı mümkün olmayan veya terk edilmiş yapılar tespit edilmelidir. Ve bu konutların daha uzun vadede korunması ve kültürel devamlılığın sağlanması için yapılara buldukları ortamlara uygun işlevler verilmelidir. Bu çalışma kapsamında yer alan yapıların bir kısmı konaklama, müze, el sanatları atölyesi veya yöresel yemeklerin sergilendiği alanlar olarak kullanılabilir potansiyele sahip olduğu anlaşılmaktadır. Böylece bölgenin turizm potansiyelinin artmasına ve yöre halkının sosyo-ekonomik yönden kazanç sağlamalarına katkı sağlanmış olunacaktır. Ayrıca, Kütahya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2012) verilerine göre, Aizanoi antik kentine yılda 19.202 biletli yerli ve yabancı turist gelmekte olup, turistlerin konaklaması için ilçede 2010 yılında faaliyete geçen Anemon Otel bulunmaktadır. 108 kişilik yatak kapasitesine sahip olan Anemon Otel, yıllık gelen ziyaretçilerin konaklaması için yetersiz kalmaktadır. Böylece kullanımı mümkün olmayan veya terk edilmiş yapıların restore edilip kullanıma açılmasıyla konaklama sorunu çözülecektir.
- Aizanoi antik kenti, ilçe merkezinin kuzey batı yönünde yer alan Çavdarhisar – Emet karayolunun üzerinde yer almaktadır. İlçe merkezinden yaklaşık 800 m. uzaklıkta olan antik kentin yolu asfalt ile kaplıdır ve yol üzerinde roma döneminde inşa edilmiş olan bir köprü bulunmaktadır. Araç trafiğine açık olan bu yol uzun ve ağır tonajlı araçlar tarafından da kullanılmaktadır. Fakat yol üzerinde bulunan ve yeterli genişliğe sahip olmayan Roma dönemi yapılarından olan köprünün kenarlarında bulunan beton korkuluklar bu araçların vermiş olduğu zararlar nedeniyle yıkılmış durumdadır. Bu

nedenle cumhuriyet caddesi büyük araç trafiğine kapatılmalıdır. Ayrıca Alan içerisinde yeterli sayıda ve büyüklükte otopark bulunmamaktadır. Bu kapsamda alanın girişlerinde otopark düzenlemeleri yapılmalıdır.

- Aizanoi antik kenti içerisinde yer alan, araçlar ve yayalar tarafından kullanılan asfalt ve stabilize toprak yollar bulunmaktadır. Bu nedenle alan içerisinde bulunan toprak yollar özellikle yağmurlu dönemlerde ulaşımı güçleştirmektedir. Bu kapsamda I. derece kentsel arkeolojik sit alanı içerisinde yer alan Aizanoi antik kenti içerisindeki toprak yollar doğal taş kaplama ile veya sıkıştırılmış toprak zemin üzerine çakıl tanelerinin serpilmesiyle iyileştirilebilir.
- Aizanoi antik kenti içerisinde yer alan yapılara erişim yürüyüş mesafesindedir. Fakat gelen ziyaretçiler için herhangi bir gezi güzergâhı ve yönlendirici işaret ve levha bulunmamaktadır. Bu nedenle alanı tam olarak bilmeyen ziyaretçiler genellikle Zeus tapınağını ziyaret ettikten sonra yollarına devam etmektedir. Böylece diğer tarihi öneme sahip stadyum - tiyatro, hamam, dünyanın ilk borsası gibi arkeolojik yapıları görememektedirler. Bu kapsamda ziyaretçiler için alanın tamamına rahat bir şekilde ulaşabilecekleri bir güzergâh tanımlanmalıdır. Tanımlanan bu gezi güzergâhı üzerinde eğitim ve bakı da dikkate alınarak çeşitli seyir ve dinlenme alanlarının oluşturulabileceği düşünülmektedir. Antik tiyatrunun kuzey bitişiğindeki nekropol çalışmalarının devam ettiği alan, gerek çalışma alanına hâkim olması nedeniyle gerekse de nekropole yakın olması nedeniyle seyir terası niteliğinde bir alan olarak seçilmesi önerilmektedir.
- Aizanoi antik kenti içerisinde antik kentin bütününe gösteren veya gezi güzergâhını gösteren tabelalar bulunmamaktadır. Bu nedenle alanın kimliğine uygun bir şekilde tasarlanmış, içerisinde alanın haritası, planı bulunan, ziyaretçilere yön belirten işaret ve açıklamaların bulunduğu levhalar yerleştirilmelidir.
- Aizanoi antik kenti içerisinde yer alan tarihi yapıların bulunduğu alanlar yürüme mesafesi olarak birbirinden uzak konumdadır. Bu nedenle önerilen gezi güzergâhı boyunca oturma birimleri yerleştirilmelidir. Ayrıca arkeolojik yapıların bulunduğu alanlar ve yakın çevresinde de yeterli sayıda çöp kutusu bulunmamaktadır. Bu kapsamda çöp kutuları alanın belirli noktalarına konumlandırılmalıdır. Aizanoi antik kenti içerisinde kullanılacak olan bu kentsel donatı elemanlarının estetik ve fonksiyonelliği alana uygun bir şekilde tasarlanmalı ve bakımına özen gösterilmelidir.
- Aizanoi antik kenti içerisinde gece kullanımına yönelik aydınlatma elemanları bazı alanlarda yetersiz bazı alanlarda ise hiç bulunmamaktadır. Bu nedenle, Aizanoi antik kentine gelen ziyaretçilerin alanı güvenli ve rahat bir şekilde gecede kullanabilmeleri için alan içerisinde yeterli aydınlatmanın sağlanması gerekmektedir. Ayrıca tarihsel yapıların ihtişamını ortaya çıkarmak için uygun aydınlatma sistemlerinin kurulması görsel bir zenginlik sağlayacaktır.
- Aizanoi antik kenti içerisinde yer alan tarihi yapıların güvenliği için alan içerisinde belirli bir noktada güvenlik kulübesi ve gelen ziyaretçilere bilet satışının yapılacağı bilet gişesi konumlandırılmalıdır.
- Bilet gişesine yakın bir alana Aizanoi antik kentine ait yazılı, görsel veya dijital olarak düzenlenmiş broşür, kartpostal, harita, kitapçık ve özel hediyelik eşyaların satılabileceği bir alan tasarlanmalıdır.

Aizanoi Antik Kentinin Peyzaj Planlama Kapsamında Korunması ve Turizm Potansiyelinin Arttırılması

- Alanın kuzey batısındaki eğime sahip arazide bölgeye uygun asma çeşidinden bağ alanı oluşturulması öngörülmektedir. Bu sayede bağ bozumuyla birlikte (Ağustos sonu Eylül ayları) çalışma alanının da ön plana çıkabileceği çeşitli festival etkinlikleri düzenlenebilir.
- Çavdarhisar ilçesine komşu, Emet, Hisarcık ve Gediz gibi termal turizm tesislerine sahip olan ilçeler bulunmaktadır. Sağlık turizmi kapsamında bu ilçeleri tercih edenlere yönelik alternatif gezi güzergâhları düzenlenebilir ve bu güzergâh içerisine Aizanoi antik kenti de dâhil edilmelidir.

Aizanoi antik kentinin turizm potansiyelinin arttırılması ve aynı zamanda koruma – kullanma dengesinin sağlanmasına yönelik bu öneriler ve geliştirilen projelerin başarılı olabilmesi için farklı disiplinlerden meslek gruplarının çalışma grubu içerisinde yer alması gerekmektedir. Ayrıca, bu kararların uygulanabilirliği bölgede yaşayan yerel halkında çalışmalara etkin bir şekilde katılması ile mümkün olacaktır.

KAYNAKLAR

- Anonim a (2014). <http://tr.wikipedia.org/> (Erişim Tarihi: 10/01/2014).
- Anonim b (2014). <http://www.cavdarhisarbelediyesi/> (Erişim Tarihi: 09/01/2014).
- Anonim c (2014). <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 10/01/2014).
- Anonim (2012). Kütahya Valiliği 2012 Yılı Faaliyetleri-2013 Yılı Hedefleri.
- Anonim (2011). Kütahya İl Çevre Durum Raporu, Kütahya.
- Ahunbay, Z. (2004). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 3. basım, İstanbul, 183 s.
- Çeken, H. (2008). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.X,S II), ss. 293-306.
- Erdoğan, E. (2006). Perge Arkeolojik Sit Alanı, Peyzaj Özellikleri ve Koruma Sorunları. ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 8 (10): 36-47.
- Tandoğan, E. (2011). Kütahya - Çavdarhisar Aizanoi Arkeolojik Sit Alanının Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 127 s.
- Serdaroğlu, Ü. (1998). Turizm Planlamasında Doğal, Arkeolojik ve Tarihsel Sit'lerin Kullanım ve Korunmasında Yaklaşımlar. 21. Yüzyılda Sürdürülebilir Turizm Politikaları, I. Uluslararası Turizm Sempozyumu, 16-17 Aralık 1998.
- Yücel, C. (2005). Korunacak alanların planlanmasında güncel yaklaşımlar, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (18): 223-235.